

В.П. Ковальчук
О.О. Гумінська

**ЕТНОКУЛЬТУРНИЙ ЦЕНТР
У СИСТЕМІ ПОЗАШКІЛЬНОГО ЗАКЛАДУ:
КОНЦЕПЦІЯ, ДОСВІД, ПЕРСПЕКТИВИ**

Методичний посібник

ТЕРНОПІЛЬ
НАВЧАЛЬНА КНИГА — БОГДАН

УДК 398
ББК 74.65
К 56

Рецензенти:

заслужений працівник освіти України,
директор Рівненського міського Палацу дітей та молоді
Первушевська І.О.;

кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри музичного фольклору
Рівненського державного гуманітарного університету
Рибак Ю.П.;

кандидат педагогічних наук, завідувач кабінету позашкільної освіти
Рівненського інституту післядипломної педагогічної освіти
Давидюк Н.Ю.

*Схвалено та рекомендовано до друку
науково-методичною радою Рівненського міського Палацу
дітей та молоді (протокол № 1 від 21.02.2013 року)
та науково-методичною радою Рівненського обласного інституту
післядипломної педагогічної освіти (протокол №2 від 22.05.2013 року)*

Ковальчук В.П.

К 56 Етнокультурний центр у системі позашкільного закладу:
концепція, досвід, перспективи : метод. посібник / В.П. Ковальчук,
О.О. Гумінська. — Тернопіль : Навчальна книга — Богдан, 2014. —
192 с. + 8 с.: фото: вкл.

ISBN 978-966-10-3766-2

У методичному посібнику висвітлено концептуальні, методичні та організаційні питання функціонування етнокультурного центру в системі позашкільного закладу. Представлені матеріали є презентацією тридцятирічного досвіду роботи такого центру в Рівненському міському Палаці дітей та молоді.

Для працівників позашкільних та загальноосвітніх навчальних закладів, студентів вищих навчальних закладів педагогічного та мистецького профілю, слухачів курсів системи післядипломної педагогічної освіти, керівників фольклорних гуртів, краєзнавців, етнографів й усіх шанувальників традиційної народної культури.

**УДК 398
ББК 74.65**

*Охороняється законом про авторське право.
Жодна частина цього видання не може бути відтворена
в будь-якому вигляді без дозволу автора чи видавництва*

ISBN 978-966-10-3766-2

© Ковальчук В.П., Гумінська О.О., 2014
© Навчальна книга — Богдан, 2014

Дякуємо усім, хто допоміг підготувати до видання цю книгу, насамперед Людмилі Гапон, Вікторії Ярмолі, Наталії Боярській, Лілії Молодцовій та працівникам і учасникам Етнокультурного центру Рівненського Палацу дітей та молоді.

Віктор Ковальчук,
Оксана Гумінська

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	7
ЕТНОКУЛЬТУРНИЙ ЦЕНТР ЯК ФОРМА ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА ВИХОВАННЯ	9
Концептуальні засади діяльності та цілепокладання.....	9
Структура та напрями діяльності	20
Організація навчально-виховного процесу.....	26
ТЕХНОЛОГІЇ УСПАДКУВАННЯ ЕТНОКУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ ДІТЬМИ І МОЛОДЦЮ	37
Оволодіння традиційною вокальною манерою виконання.....	37
Оволодіння прийомами народного традиційного інструментального виконавства	50
Реконструкція побутового танцю	55
Сценічне втілення обрядодійств.....	63
Організація експедиційно-пошукової роботи	70
Оволодіння інформаційно-комунікативними технологіями.....	74
Організація соціальних практик	80
ПІСЛЯМОВА	89
ЛІТЕРАТУРА	91
ДОДАТКИ	99
Робочий навчальний план.....	100
Навчальні програми	103
Технологічна карта заняття фольклорного колективу.....	134
Видання ЕКЦ	137
Творчі досягнення.....	141
Мистецькі проекти ЕКЦ	153
Відгуки в пресі	158

ПЕРЕДМОВА

*Хто не знає свого минулого,
той не вартує свого майбутнього.*

М. Рильський

Сучасні процеси глобалізації та зумовлене ними розмивання національних меж не повинні призвести до нівелювання культурних відмінностей. Навпаки, лише усвідомлення своєї національної культурної унікальності може стати найважливішою передумовою асиміляції універсальних цінностей та інтегрування у світову культуру. Кожний народ має свій «індивідуальний код цінностей», і якщо молоде покоління недостатньо оволодіває духовними цінностями свого народу, а засвоює переважно загальнолюдські, то це призводить до кризових процесів у розвитку особистості. Звернення до духовних засад національної культури формує національно-культурні координати не лише естетичного, а й морального простору.

Народна творчість є невід'ємним складником культури кожного народу. Найдосконаліші зразки традиційного музичного фольклору — пісні, інструментальна музика, побутові танці — ще поки живуть в побуті людей. З них поновлюється репертуар музичного аматорства та відбувається неперервний процес взаємопроникнення народного і професійного мистецтва. Численні фольклорні твори, незалежно від часу свого виникнення, мають властивість служити сучасності, бути актуальними для всіх поколінь, бо вони в довершеній художній формі типізували загальнолюдські життєві явища та переживання, влучно узагальнили світогляд та моральність людини. Тому традиційний музичний фольклор може бути використаний для духовного збагачення сучасних людей та виховання нових поколінь.

Використання народних музичних надбань здійснюється як у науково-пізнавальному, виховному, так і в просвітницькому напрямках. Ці напрями стали основою діяльності Етнокультурного центру Рівненського міського Палацу дітей та молоді. За тридцятирічний час свого існування колектив виховав не одне покоління пошанувачів, пропагандистів народного музичного мистецтва, фольклористів та педагогів. З невеликого фольклорного гурту «Веснянка» він перетворився у велику творчу лабораторію, яка займається експедиційно-пошуковою, дослідницькою, видавничою, виконавською діяльністю та реконструкцією поліського автентичного співу, побутового танцю, обрядодійств і гри на традиційних музичних інструментах.

Саме систематизація та презентація такого досвіду стала основною метою створення цього методичного посібника. У ньому подано методологічні, теоретично-методичні основи та практичні зразки організації навчально-виховної роботи Етнокультурного центру в системі позашкільної освіти.

Цей досвід роботи зацікавить усіх, хто займається з дітьми та молоддю, хто вивчає етнокультурну спадщину: працівників позашкільних та загальноосвітніх навчальних закладів, керівників фольклорних колективів, студентів вищих навчальних закладів педагогічного та мистецького профілю, слухачів курсів системи післядипломної педагогічної освіти та усіх, хто цікавиться традиційною культурою нашого народу.

НАВЧАЛЬНІ ПРОГРАМИ

Навчальна програма з курсу «Традиційний гуртовий спів»

Автори:

Людмила Гапон — старший викладач кафедри музичного фольклору, керівник фольклорного гурту «Волиняни» Інституту мистецтв РДГУ, відмінник освіти України

Віктор Ковальчук — художній керівник Етнокультурного центру Рівненського ПДМ, відмінник освіти України, заслужений працівник культури України

Пояснювальна записка

Навчання і виховання дітей молодшого, середнього, старшого шкільного віку і молоді на традиціях національного музичного мистецтва займає вагоме місце у формуванні духовності, національної самосвідомості, інтересу до історичної етнокультурної спадщини.

Основу навчально-виховного процесу становлять етнопедagogічні принципи. Першорядним серед них є навчання за принципом колективності, що виступає як одна з провідних форм прояву традиції та є нормою діалектичної єдності індивідуального і колективного. Крім того, широко застосовується принцип комплексного народно-музичного виконавства: спів, слово, танцювальний рух, аналітичне мислення тощо.

Особливої уваги заслуговує принцип послідовності й поступовості засвоєння матеріалу, що допомагає у поетапному оволодінні

основами гуртового вокального виконавства, знаннями з музичного фольклору та етнографії.

Мета курсу «Традиційний гуртовий спів» — ознайомлення учасників фольклорного ансамблю з усною народнопоетичною творчістю регіону Середнього Полісся, пісненими жанрами, регіональними стильовими особливостями традиційного вокального гуртового виконавства, гуртовою роботою в класі, вивчення традицій, звичаїв, обрядів, традиційною манерою виконавства.

Основні завдання курсу

- знати і вміти визначати жанрову приналежність народно-вокальних творів;
- оволодіти навичками традиційного гуртового виконавства (а capella, з інструментальним супроводом);
- засвоїти традиційну манеру виконавства регіону Середнього Полісся;
- навчитися основних елементів народної хореографії і сценічного руху;
- розширити співочий діапазон, розвинути музичний слух;
- перейняти народну мову (діалект, говірку) осередку, села;
- ознайомитися з методикою експедиційно-польової роботи, брати участь у фольклористичних експедиціях;
- використовувати набуті у процесі знання та навички у концертній діяльності фольклорного гурту.

Програма курсу «Традиційний гуртовий спів» укладена на основі досвіду роботи педагогів у групах народного фольклорного гурту «Веснянка» етнокультурного центру Рівненського міського Палацу дітей та молоді та експедиційно-польової роботи в регіоні Середнього Полісся.

Програма розрахована на п'ять років навчання дітей віком від 6 та молоді до 25 років. Реалізація програми відбувається за рахунок проектів для вихованців ЕКЦ (фестивалі, конкурси, концерти, академконцерти тощо).

Андрій Матвіїв
«Рівне вечірне», 23.05.2013 р.

Тридцять весен «Веснянки»...

Найвідоміший та найактивніший у Рівному етнографічний центр «Веснянка» під час благодійного марафону в Палаці дітей та молоді відсвяткував своє 30-річчя. Заснований на початку 80-х як молодіжний фольклорний колектив, сьогодні він став центром розвитку українського фольклору та автентичного поліського мистецтва. Привітати ювілярів приїхав навіть ансамбль «Кубанські козачата» при Кубанському козакому хорі з Краснодару (Росія).

Окрім того, гостем ювілейного концерту стала й автентична співачка з села Старі Коні Зарічненського району Доменіка Че-кун. Цих виконавців поєднує з «Веснянкою» тісна творча дружба впродовж багатьох років — Кубанський козакий хор приїжджав до Рівного вже декілька разів, а співачки із Полісся неодноразово ставали гостями унікального «веснянківського» проекту «Сільська музика».

— Сьогодні «Веснянка» — це творча лабораторія, яка займається пошуковою, дослідницькою та виконавською діяльністю. Основна мета й завдання гурту — успадкування дітьми й молоддю традиційних звичаїв, обрядів та манери виконання, — розповідає засновник колективу Віктор Ковальчук. — У репертуарі колективу обрядові, побутові, позакалендарні твори, побутові танці та інструментальна музика Рівненського Полісся. Ми багато разів з успіхом представляли

народну культуру України на фольклорних фестивалях і конкурсах в Польщі, Словаччині, Чехії, Угорщині, Болгарії, Греції, Росії, Німеччині, Франції, Італії, Австрії та Швеції.

У 2001 році робота фольклористів Палацу дітей та молоді вийшла на більш професійний рівень, коли був створений Етнокультурний центр, до якого увійшли 150 учасників. У структурі Етнокультурного центру: зразковий фольклорний гурт «Весняночка», народний фольклорний гурт «Веснянка», народний етногурт «Сільська музика» та лабораторія поліського фольклору. За роки діяльності лабораторія здійснила десятки поліських етнографічних експедицій, дослідивши традиції 68 сіл північних районів. Опрацьовані експедиційні матеріали лягли в основу десяти опублікованих збірників поліського фольклору, а також семи випусків наукового видання «Етнокультурна спадщина Полісся» (2001–2007). Вийшло понад тридцять компакт-дисків відреставрованих зразків пісенної творчості Рівненського Полісся та автентичних записів сільських виконавців, здійснених у фольклорних експедиціях.

При цьому найбільшим проектом «Веснянки» є Міжнародний молодіжний фестиваль «Древлянські джерела», який завжди органічно вписується у святкування Дня Незалежності.

ЕТНО
ЕТНОКУЛЬТУРНИЙ
ЦЕНТР ПДМ
УКРАЇНА-м.РІВНЕ

НАТЧИЙ ФОЛЬКЛОРНИЙ ГРУП
ВЕСНЯНОЧКА
УКРАЇНА-РІВНЕ-ПДМ

УКРАЇНА-РІВНЕ-ПДМ
ЕТНО
ГРУП "СІЛЬСЬКА МУЗИКА"

МОЛОДІЖНИЙ ФОЛЬКЛОРНИЙ ГРУП
ВЕСНЯНКА
УКРАЇНА-РІВНЕ-ПДМ

“КНИГА ПОШТОЮ” А/С 529

м. Тернопіль, 46008

т. (0352) 287489, 511141

(067) 3501870, (066) 7271762

mail@bohdan-books.com

Науково-методичне видання

КОВАЛЬЧУК Віктор Павлович
ГУМІНСЬКА Оксана Олексіївна

**ЕТНОКУЛЬТУРНИЙ ЦЕНТР
У СИСТЕМІ ПОЗАШКІЛЬНОГО ЗАКЛАДУ:
КОНЦЕПЦІЯ, ДОСВІД, ПЕРСПЕКТИВИ**

Методичний посібник

Головний редактор *Богдан Будний*
Редактор *Донара Пендзей*
Обкладинка *Володимира Басалиги*
Комп'ютерна верстка *Ольги Кравчук*
Технічний редактор *Оксана Чучук*

Підписано до друку 20.01.2014. Формат 60×84/16.

Папір офсетний. Гарнітура Таймс.

Умовн. друк. арк. 11,16+0,47 вкл. Умовн. фарбо-відб. 11,16+1,88 вкл.

Видавництво «Навчальна книга – Богдан»
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 4221 від 07.12.2011 р.

Навчальна книга – Богдан, просп. С. Бандери, 34а, м. Тернопіль, 46002

Навчальна книга – Богдан, а/с 529, м. Тернопіль, 46008

тел./факс (0352)52-06-07; 52-19-66; 52-05-48

office@bohdan-books.com

www.bohdan-books.com

ISBN 978-966-10-3766-2

9 | 789661 | 037662 |